

-प्रद, -दायक, -दायिन *a.* restoring or saving life. -प्रयाणम् departure of life, death. -प्रियः 'as dear as life', a lover, husband. -भक्ष *a.* feeding on air only. -भास्वत् *m.* the ocean. -भृत् *a.* possessed of life, living, animate, sentient. (-*m.*) a living being; अन्तर्गतं प्राणभृतां हि वेद R. 2. 43. -2 N. of Viṣṇu. -मोक्षणम् 1 departure of life, death. -2 suicide. -यमः = प्राणायाम *q. v.* -यात्रा 1 support of life; maintenance, livelihood; पिण्डपात-मात्रप्राणयात्रां भगवतीम् Mā. 1. -2 the act of breathing. -यात्रिक requisite for subsistence; प्राणयात्रिकमात्रः स्यात् Ms. 6. 57. -योनिः 1 the Supreme Being. -2 wind. (-*f.*) the source of life. -रन्ध्रम् 1 the mouth. -2 a nostril. -रोधः 1 suppressing the breath. -2 danger to life. -वल्लभा *a.* mistress, wife. -विद्या the science of breath or vital airs. -विनाशः, -विषुवः loss of life, death. -वियोगः separation of the soul from the body, death. -वृत्तिः *f.* a vital function. -व्ययः cost or sacrifice of life. -शरीरः the Supreme Being: स कर्तुं कुर्वति मनोमयः प्राणशरीरः Ch. Up. -संयमः suspension of breath. -संशयः, -संकटम्, -संदेहः risk or danger to life, peril of life, a very great peril. -संहिता a manner of reciting the Vedic text. -संशान *n.* the body. -सम *a.* as dear as life. (-*m.*) a husband, lover. (-*mā*) a wife; नूनं प्राणसमावियोगविधुरः स्तम्भेरमस्ताम्यति Mā. 9. 33. -सार *a.* 'having life as the essence', full of strength and vigour, muscular; गिरिचर इव नागः प्राणसारं (गात्रं) विभर्ति Ś. 2. 4. -हर, -हारिन् *a.* causing death, taking away life, fatal; पुरो मम प्राणहरो भविष्यसि Git. 7. -2 capital. -हारक *a.* fatal. (-*k*) a kind of deadly poison.

प्राणकः 1 A living being, an animate or sentient being. -2 Myrrh.

प्राणय *a.* Strong, powerful. -यः 1 Breathing. -2 Air, wind. -3 A sacred bathing place. -4 The lord of created beings.

प्राणनः 1 The throat. -2 Water. -नम् 1 Respiration, breathing. -2 Life, living. -3 Producing.

प्राणन्तः Air, wind.

प्राणन्ती 1 Hunger. -2 Sobbing. -3 Hic-cough (हिक्का).

प्राणमय *a.* Living, breathing. -Comp. -कोशः the vesture of the vital airs; कर्मेन्द्रियैः पञ्चभिरञ्चितोऽसौ प्राणी भवेत् प्राणमयस्तु कोशः Vivekachūdāmaṇi; see कोश.

प्राणवत् *a.* 1 Furnished with or having breath, living, animated; यया प्राणिनः प्राणवन्तः Ś. 1. 1. -2 Strong, powerful; प्राणवान् विक्रमी चैव शौर्येण महतान्वितः Mb. 1. 128. 28.

प्राणा *f.* N. of Garuḍa's mother-in-law; L. D. B.

प्राणित *a.* Kept alive, animated.

प्राणिन् *n.* Breathing, living, alive. -*m.* 1 A living or sentient being, a living creature; यया प्राणिनः प्राणवन्तः Ś. 1. 1; Me. 5. -2 A man, power, vigour; देवन्नियो रसां

नातीः प्राणिभिः पुनराहरत् Bhāg. 9. 20. 31. -Comp. -अङ्गम् a limb of an animal. -जातम् a whole class of animals. -दूतम् gambling with fighting-animals, (cock-fighting, ram-fighting &c.). -पीडा cruelty to animals. -हिंसा injury to life, doing harm to living creatures. -हिता a shoe, boot.

प्राणायय *a.* (-य्यी *f.*) Proper, fit, suited.

प्राणीत्यम् Debt.

प्रातर *ind.* 1 At day-break, at dawn, early in the morning. -2 Early on the morrow, the next or tomorrow morning. -Comp. -अनुवाकः the hymn with which the प्रातःसवन begins; one of the Vedic Anuvākas in the Soma-yāga; प्रातरनुवाकं जाग्रदुपासीत् Kāty. ŚS.; पुरा प्रातरनुवाकस्योपाकरणाज्जघनेन गार्हपत्यस्योद्भुम्ब उपविश्य स वासवं सामाभिर्गायति Ch. Up. 2. 24. 3. -अह्नः the early part of the day, forenoon. -आशः, -भोजनम् morning meal, breakfast; अन्यथा प्रातराशाय कुर्याम त्वामलं वयम् Bk. 8. 98; सुगान् पञ्चाशतं चैव प्रातराशं ददामि ते Mb. 3. 267. 13. -आशिन् *m.* one who has breakfasted or taken his morning meal. -कर्मन् *n.*, -कार्यम्, -कृत्यम् (प्रातःकर्म &c.) a morning ceremony; a morning duty or rite (worship, prayer &c.). -कालः (प्रातःकालः) morning time. -गेयः a bard whose duty it is to wake the king or any great personage in the morning with appropriate songs. -चन्द्रः (प्रातश्चन्द्रः) the moon in the morning. श्रुति *a.* pale. -त्रिवर्गा (प्रातस्त्रिवर्गा) the river Ganges. -दिनम् forenoon. -दोहः morning milk. -प्रहरः (प्रातःप्रहरः) the first watch of the day. -भोक्तृ *m.* a crow. -भोजनम् morning meal, breakfast. -संध्या (प्रातःसंध्या) 1 the morning twilight. -2 the morning devotions or Sandhyā adoration of a Brāhmaṇa. -समयः (प्रातःसमयः) morning-time, day-break. -सवः, -सवनम् (प्रातःसवः &c.) the morning libation of Soma. -स्नानम् (प्रातःस्नानम्) morning ablution. -होम morning sacrifice.

प्रातस्तन *a.* (-नी *f.*) Relating to the morning; matutinal. -नम् early morning.

प्रातस्तराम् *ind.* Very early in the morning; प्रातस्तरां पतत्रिभ्यः प्रबुद्धः प्रणमन् रविम् Bk. 4. 14.

प्रातस्त्य *a.* Matutinal.

प्रातिः *f.* 1 The span of the thumb and the forefinger. -2 Filling.

प्रातिका The China rose (जवा).

प्रातिकामिन् A servant or messenger.

प्रातिकूलिक *a.* (-की *f.*) Opposed, opposing, contrary; आः प्रातिकूलिकः संवृत्तः Mv. 5. प्रातिकूलिकता Opposition, hostility.

प्रातिकूल्यम् Adverseness, opposition, hostility, unfavourableness, unfriendliness.